



EUROOPAN KESKUSPANKKI

EUROSETELIEN PALAUTTAMINEN KIERTOON – TOIMINTAMALLI VÄÄRENNÖSTEN HAVAITSEMISTA JA SETELIEN LAATUUN PERUSTUVAA LAJITTELUA VARTEN LUOTTOLAITOKSILLE JA MUILLE RAHAA AMMATTIMAISESTI KÄSITTELEVILLE LAITOKSILLE

I JOHDANTO

I.1 PERUSTELUT YHTEISELLE TOIMINTAMALLILLE SETELIEN KIERTOON PALAUTTAMISTA VARTEN

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen artiklan 106 kohdan 1 ja EKPJ:n perussäännön artiklan 16 nojalla eurosetelien liikkeeseenlasku on eurojärjestelmän lakisääteinen tehtävä. Tämän tehtävän suorittamiseksi on ensisijaisesti varmistettava liikkeessä olevien eurosetelien luotettavuus ja turvallisuus ja siten myös suuren yleisön luottamus euroseteleitä kohtaan. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi liikkeessä olevien eurosetelien laadun on säilyttävä hyvänä, jotta ne hyväksyttäisiin yleisesti maksuvälineinä ja jotta niiden käyttö seteliautomaateissa olisi vaivatonta. Lisäksi ainoastaan hyvälaatuisten setelien aitous on todettavissa helposti ja luotettavasti. Setelien kunto huononee väistämättä niiden ollessa liikkeessä, ja kuluneet tai vioittuneet setelit on vedettävä nopeasti pois kierrosta eli ne on korvattava uusilla tai vanhoilla mutta hyväkuntoisilla seteleillä. Jotta eurosetelien turvallisuus maksuvälineenä voidaan varmistaa, väärennetyt eurosetelit on tunnistettava nopeasti ja toimitettava välittömästi toimivaltaisille kansallisille viranomaisille. Näin tuetaan lain valvojien toimintaa.

Varmistaakseen liikkeessä olevien setelien hyväkuntoisuuden ja riittävyyden jotkin kansalliset keskuspankit ovat sopineet luottolaitosten kanssa, että ainoastaan kansallisten keskuspankkien lajittelemia seteleitä voitaisiin jakaa käteisautomaateissa.¹

Näin on varmistettu, etteivät asiakkaat ole voineet saada luottolaitoksista väärennettyjä seteleitä. Samalla pystyttiin varmistamaan, että seteleitä palautui jatkuvasti kansallisiin keskuspankkeihin. Kun liikkeessä olevat setelit palautuivat riittävän usein keskuspankkeihin, keskuspankit pystyivät valvomaan niiden laatua varsin hyvin.

Euron väärentämisen torjunnan edellyttämistä toimenpiteistä 28 päivänä kesäkuuta 2001 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1338/2001 artikla 6 velvoittaa luottolaitokset ja kaikki muut laitokset, jotka osallistuvat setelien [ja kolikoiden] ammattimaiseen lajitteluun ja levittämiseen – myös ne, joiden toimintaan kuuluu eri valuuttamääraisten setelien [ja kolikoiden] vaihtoa, kuten esimerkiksi valuutanvaihtopisteet (jäljempänä luottolaitokset ja muut rahaa ammattimaisesti käsittelevät laitokset) – poistamaan liikkeestä kaikki vastaanottamansa setelit [ja kolikot], jotka ne tietävät väärennöksiksi tai joiden suhteen niillä on riittävästi aihetta olettaa, että ne ovat väärennöksiä, ja toimittamaan ne viipymättä toimivaltaisille kansallisille viranomaisille. Samassa artiklassa säädetään myös, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että sellaisille luottolaitoksille ja muille rahaa ammattimaisesti käsitteleville laitoksille, jotka jättävät täyttämättä yllä mainitut velvollisuutensa, voidaan määrätä tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia seuraamuksia.

¹ Käteisautomaateilla tarkoitetaan kaikkia asiakkaiden käytössä olevia itsepalveluautomaatteja (käteisen kierrätysautomaatteja lukuun ottamatta) riippumatta siitä, mitä muita palveluja niissä mahdollisesti on tarjolla (esim. tilisiirrot, tiliotteet).

EKP:n neuvosto hyväksyi 18.4.2002 talletus- ja ottoautomaattien käyttöä koskevat eurojärjestelmän ohjeet, joissa käsitellään sekä väärennosten havaitsemista että vähimmäisvaatimuksia eurosetelien lajittelua varten. Rahaliittoon osallistuvien kansallisten keskuspankkien toimeenpantua ohjeet myös sellaisten maiden luottolaitokset, joissa setelien palauttaminen kiertoon oli aiemmin kielletty joko lailla tai kansallisten keskuspankkien tekemien sopimusten nojalla, voivat jakaa asiakkailleen paitsi keskuspankeilta tilattuja myös luottolaitoksissa ohjeiden mukaisesti lajiteltuja seteleitä.

Ohjeiden hyväksymisen jälkeen jotkin kansalliset keskuspankit ryhtyivät yhteistoimiin pankkisektorin ja hallituksen kanssa ohjeiden kattavuuden laajentamiseksi. On otettu käyttöön toimintamalleja, joissa luottolaitokset ja muut rahaa ammattimaisesti käsittelevät laitokset voivat yhä vapaammin palauttaa euroseteleitä kiertoon edellyttäen, että setelien aitous ja kunto tarkastetaan asianmukaisesti sellaisella rahankäsittelylaitteella, joka on läpäissyt eurojärjestelmän yhteisellä testausmenetelmällä suoritetun testin jossakin kansallisessa keskuspankissa. Eri maiden luottolaitoksilla on perinteisesti ollut rahahuollossa erilaiset roolit, ja edellä mainitut ohjeet on eri maissa toimeenpantu eri lailla, minkä seurauksena euroalueella on nyt kolmenlaisia käytäntöjä:

1. Luottolaitokset voivat toimittaa asiakkailleen ainoastaan kansallisesta keskuspankista saatuja seteleitä.² Setelit voidaan palauttaa kiertoon ainoastaan eurojärjestelmän testaamien käteisen kierrätysautomaattien avulla.
2. Luottolaitokset voivat toimittaa asiakkailleen ainoastaan kansallisesta keskuspankista saatuja seteleitä.² Setelien palauttaminen kiertoon on sallittua ainoastaan, jos setelien aitous ja hyväkuntoisuus on todettu sellaisilla käteisen kierrätysautomaateilla tai muilla välineillä, jotka ovat läpäisseet eurojärjestelmän testauksen.
3. Kansallisen keskuspankin määräykset eivät sido luottolaitoksia setelien palauttamisessa kiertoon, mutta niiden odotetaan toimivan yhteistyössä kansallisen keskuspankin kanssa ja seuraavan sen ohjeita.

Luottolaitokset ja muut rahaa ammattimaisesti käsittelevät laitokset pystyvät hoitamaan osuutensa käteisen tarjonnassa aiempaa tehokkaammin ja kustannustehokkaammin, kun niillä on mahdollisuus palauttaa eurosetelit kiertoon. Estääkseen kilpailun vääristymisen ja luodakseen yhdenmukaiset vaatimukset setelien käsittelylle eurojärjestelmä on sopinut yleisestä toimintamallista, jota noudatetaan koko euroalueella. Toimintamalli on suunnattu luottolaitoksille ja muille rahaa ammattimaisesti käsitteleville laitoksille, ja siinä esitetään selkeät vaatimukset setelien käsittelylle ennen niiden palauttamista kiertoon sekä varsinkin yhteiset säännöt väärennosten havaitsemista varten ja vähimmäislaatuvaatimukset eurosetelien lajittelua varten.

1.2 TOIMINTAMALLIN TAVOITTEET

Toimintamallilla on kolme ensisijaista tavoitetta. Ensinnäkin se auttaa luottolaitoksia ja muita rahaa ammattimaisesti käsitteleviä laitoksia noudattamaan neuvoston asetuksen (EY) N:o 1338/2001 artiklan 6 vaatimuksia.

Toisekseen se antaa luottolaitoksille ja muille rahaa ammattimaisesti käsitteleville laitoksille yhteiset setelinkäsittelyohjeet ja siten ehkäisee kilpailun vääristymistä euroalueella ja edistää yhteisen eurokäteisalueen syntymistä.

2 Pienten tiskillä suoritettavien käteismaksujen kohdalla tehdään yleensä poikkeus.

Kolmanneksi siinä suositellaan luottolaitoksille ja muille rahaa ammattimaisesti käsitteleville laitoksille huolellisuusvaatimusten (due diligence) noudattamista eurosetelien käsittelyssä, niin että nekin auttavat varmistamaan liikkeessä olevien eurosetelien laadun ja aitouden.

Luottolaitoksille ja muille rahaa ammattimaisesti käsitteleville laitoksille ei korvata toimintamallin toimeenpanosta koituvia kustannuksia. Kustannuksia ei korvata myöskään silloin, kun EKP ja/tai kansalliset keskuspankit edellyttävät näiltä laitoksilta muita toimenpiteitä liikkeessä olevien setelien laadun parantamiseksi tai päättävät laskea liikkeeseen sellaisia euroseteleitä, joiden aitoustekijöistä osa on muutettu tai joissa on kokonaan uudet aitoustekijät. Lisäksi eurojärjestelmä, jolla on toimivalta eurosetelien liikkeeseenlaskua koskevissa asioissa, voi milloin tahansa muuttaa tätä toimintamallia tai lakkauttaa sen tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin liikkeessä olevien eurosetelien luotettavuuden ja turvallisuuden varmistamiseksi.

2 TOIMINTAMALLI EUROSETELIIEN KIERTOON PALAUTTAMISTA VARTEN LUOTTOLAITOKSILLE JA MUILLE RAHAA AMMATTIMAISESTI KÄSITTELEVILLE LAITOKSILLE

Tämä yleinen toimintamalli ei rajoita neuvoston asetuksen (EY) N:o 1338/2001 noudattamista tai jäsenvaltioiden asetuksen pohjalta hyväksymien kansallisten toimien täytäntöönpanoa, mutta se edistää osaltaan näiden toimien saumatonta toimeenpanoa eurojärjestelmän toimivaltaan kuuluvissa asioissa.

2.1 YLEISET VAATIMUKSET SETELIEN PALAUTTAMISESSA KIERTOON

2.1.1 SETELIEN KÄSITTELYSSÄ KÄYTETTÄVÄT LAITTEET

Setelinkäsittelylaitteet, joita luottolaitokset ja muut rahaa ammattimaisesti käsittelevät laitokset käyttävät palauttaakseen seteleitä kiertoon tämän asiakirjan tarkoittamalla tavalla, jaetaan kahteen luokkaan:

1. Asiakkaiden käytössä olevat automaattit kuten käteisen kierrätysautomaatit ja talletusautomaatit
2. Henkilökunnan käyttämät laitteet. Henkilökunnan käyttämät laitteet voidaan jakaa i) laitteisiin, jotka tarkastavat setelien aitouden ja kunnon, kuten lajittelukoneet, ja ii) laitteisiin, jotka tarkastavat vain setelien aitouden. Henkilökunnan käyttämän laitteen tyypistä riippumatta sen tulee pystyä käsittelemään setelinippuja, lajittelemaan setelit aitoihin ja epäilyttäviin (hylättyihin) ilman laitteen käyttäjän apua sekä lajittelemaan epäilyttävät (hylätyt) setelit fyysisesti erilleen aidoiksi todetuista euroseteleistä.³

Uusien laitetyyppien ja muiden rahan käsittelyssä käytettävien välineiden, jotka suorittavat samoja tehtäviä kuin edellä mainitut laitetyypit ja jotka on suunniteltu samoilta ryhmille, on noudatettava alla esitettyjä yleisvaatimuksia, jotta niitä voidaan käyttää setelien lajittelussa ennen setelien palauttamista kiertoon käteisautomaattien tai muiden asiakkaiden käytössä olevien laitteiden kautta.

Edellä mainittujen laitetyyppien on oltava muunneltavissa, jotta uudet väärennökset voidaan tunnistaa varmasti ja luotettavasti. Kyseiset laitetyypit on myös pystyttävä tarvittaessa mukauttamaan tiukempiin tai vähemmän tiukkoihin laatuvaatimuksiin.

3 Seuraavat setelien käsittelyssä käytettävät laitteet eivät kuulu tämän asiakirjan piiriin: 1) setelien aitouden tarkastamisessa käytettävät laitteet, joiden käyttäjän on päätettävä, onko seteli aito vai ei, 2) setelien aitouden tarkastamisessa käytetyt laitteet, jotka käsittelevät vain yksittäisiä seteleitä tai setelinippuja ja lajittelevat ilman käyttäjän apua setelit aitoihin ja epäilyttäviin, mutta eivät automaattisesti erottele epäilyttäviä seteleitä fyysisesti erilleen aidoista seteleistä ja 3) henkilökunnan kassalla käyttämät automaattit, joita luottolaitosten henkilökunta käyttää päiväsaikoina.

2.1.2 PERIAATTEET

Luottolaitokset ja muut rahaa ammattimaisesti käsittelevät laitokset palauttavat eurosetelit takaisin kiertoon asiakkailleen vasta tarkastettuaan setelien aitouden ja laadun asianmukaisesti EKP:n tässä asiakirjassa esittämien vaatimusten ja sellaisten täydentävien järjestelyjen mukaisesti, joita kansalliset keskuspankit mahdollisesti laativat tämän toimintamallin toimeenpanemiseksi. Tällaiset täydentävät järjestelyt eivät saa vaikuttaa yhtäläisiin kilpailuedellytyksiin, niiden on oltava täysin yhdenmukaisia tässä toimintamallissa esitettyjen vaatimusten kanssa ja niistä raportoidaan säännöllisesti eurojärjestelmälle.

Luottolaitosten ja muiden rahaa ammattimaisesti käsittelevien laitosten on lisäksi noudatettava kaikkia yhteisön lainsäädännön ja rahan väärentämistä koskevien kansallisten säännösten velvoitteita.

Kiertoon palautettavien setelien aitous ja kunto on tarkastettava kansallisten keskuspankkien testauksen läpäisyeellä setelinkäsittelylaitteella. Vaihtoehtoisesti tarkastuksen voi suorittaa koulutettu henkilökunta.

Käteisautomaattien ja muiden asiakkaiden käytössä olevien automaattien kautta saa palauttaa kiertoon ainoastaan sellaisia seteleitä, joiden aitous ja kunto on tarkastettu jonkin kansallisen keskuspankin testauksen läpäisyeellä setelinkäsittelylaitteella.

Seteleitä, joiden aitouden koulutettu henkilökunta on tarkastanut joko käsin tai sellaisilla välineillä, jotka eivät ole läpäisseet kansallisten keskuspankkien testausta, ei saa palauttaa kiertoon käteisautomaattien tai muiden asiakkaiden käytössä olevien automaattien kautta vaan ne voidaan palauttaa kiertoon ainoastaan tiskillä. Niiden kunto on myös ensin tarkastettava.

Seteleitä, joiden aitoutta ja kuntoa ei ole tarkastettu, ei lasketa takaisin kiertoon vaan ne palautetaan kansalliselle keskuspankille tai sen valtuutamille edustajille.

2.1.3 POIKKEUKSIA

- a) Käteisautomaattien tai muiden asiakkaiden käytössä olevien automaattien kautta kiertoon palautettavien setelien kunnon tarkastaminen käsin
Syrjäseuduilla sijaitsevista luottolaitosten konttoreista, joissa käteispalvelujen käyttö on vähäistä, käteisautomaattien tai asiakkaiden käytössä olevien automaattien kautta kiertoon palautettavien setelien kunnon voi kohdassa 2.1.2. määritellyistä periaatteista poiketen tarkastaa koulutettu henkilökunta, jonka tulee noudattaa tämän asiakirjan liitteessä esitettyjä vähimmäisvaatimuksia käsin tehtävää laatuun perustuvaa lajittelua varten.⁴ Aitous tulee tarkastaa jonkin euroalueen keskuspankin testauksen läpäisyeellä setelinkäsittelylaitteella. Luottolaitosten tulee yhdessä kansallisten keskuspankkien kanssa huolehtia kansallisesti siitä, että setelien kunto on tarkastettu käsin enintään viidessä prosentissa kaikista tietynarvoisista seteleistä, jotka palautetaan kiertoon käteisautomaattien tai muiden asiakkaiden käytössä olevien automaattien kautta.
- b) Ylivoimainen este
Ylivoimaisen esteen (*force majeure*) määritelmä riippuu luottolaitoksen tai muun rahaa ammattimaisesti käsittelevän laitoksen sijaintipaikan kansallisesta oikeusjärjestelmästä. Ylivoimaisen esteen haitatessa rahahuoltoa merkittävästi luottolaitosten ja muiden rahaa ammattimaisesti käsittelevien laitosten koulutettu henkilökunta voi väliaikaisesti ja

⁴ Kansalliset keskuspankit jakavat liitettä pyynnöstä luottolaitoksille, muille rahaa ammattimaisesti käsitteleville laitoksille ja setelien käsittelyssä käytettävien setelinkäsittelylaitteiden valmistajille.

poikkeuksellisesti tarkastaa setelien aitouden ja kunnon tämän asiakirjan vaatimusten mukaisesti, jotta rahahuollon sujuvuus voidaan taata. Tällaisessa tilanteessa kyseisen luottolaitoksen tai muun rahaa ammattimaisesti käsittelevän laitoksen tulee viipymättä ilmoittaa kansalliselle keskuspankille, että sen koulutettu henkilökunta tarkastaa setelien aitouden ja kunnon käsin. Lisäksi niiden tulee antaa yksityiskohtaiset tiedot ylivoimaisesta esteestä ja siitä, kuinka kauan euroseteleitä todennäköisesti tarkastetaan käsin.

2.1.4 KÄTEISAUTOMAATIT JA MUUT ASIAKKAIDEN KÄYTÖSSÄ OLEVAT AUTOMAATIT, JOIDEN TOIMINNASTA VASTAA JOKIN KOLMAS OSAPUOLI

Varsinkin vähittäiskauppiaiden mutta myös muiden, jotka vastaavat sellaisten itsepalveluautomaattien toiminnasta, joista yleisö saa euroseteleitä (esim. käteisautomaatit), odotetaan tarkastavan setelien aitouden ja kunnon asianmukaisesti tässä toimintamallissa esitettyjen vähimmäisvaatimusten mukaisesti riippumatta siitä, onko neuvoston asetuksen (EY) N:o 1338/2001 artikla 6 osoitettu niille. Eurojärjestelmä seuraa kehitystä tällä alalla.

2.2 VÄÄRENNÖSTEN HAVAITSEMINEN

On erittäin tärkeää varmistaa, että setelinkäsittelylaitteet tunnistavat kaikki väärennökset eivätkä laske väärennöksiksi epäiltyjä seteleitä takaisin kiertoon. Sen vuoksi eurosetelien aitouden tarkastamisessa käytettyjen laitteiden täytyy pystyä tunnistamaan väärennetyt eurosetelit ja lajittelemaan ne luotettavasti erilleen aidoista seteleistä. Luottolaitosten, joissa euroseteleitä palautetaan kiertoon tiskillä, tulee varmistaa, että näiden setelien aitouden on tarkastanut ainakin koulutettu henkilökunta.

Väärennetyt ja väärennöksiksi epäillyt setelit tulee luovuttaa välittömästi toimivaltaiselle viranomaiselle neuvoston asetuksen (EY) N:o 1338/2001 kanssa sopusoinnussa olevien kansallisten järjestelyjen mukaisesti.

2.3 HUONOKUNTOISTEN SETELIEN HAVAITSEMINEN

Kiertoon palautettaviksi aiottujen setelien kunnon tarkastamisessa tulee noudattaa tämän asiakirjan liitteessä esitettyjä eurojärjestelmän yhteisiä vähimmäisvaatimuksia eurosetelien lajittelua varten. Vähimmäisvaatimukset ovat olennainen osa tätä toimintamallia. Huonokuntoiset setelit on palautettava kansalliseen keskuspankkiin. Arvoltaan pienimpien eurosetelien (5 euron ja 10 euron setelit) on todettu kuluvan normaalikäytössä muita nopeammin. Näiden setelien säännöllistä jakamista vähittäiskauppiaille ja yleisölle suositellaan liikkeessä olevien setelien laadun varmistamiseksi.

Setelien kunnon lajittelukriteerit on laadittu sitä varten, että euroalueen maissa liikkeessä olevien eurosetelien laatu pysyy hyvänä. EKP voi tarkistaa näitä vaatimuksia tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Rahan kierron sujuvuuden ja liikkeessä olevien setelien laadun varmistamiseksi kansalliset keskuspankit tarkkailevat jatkuvasti liikkeessä olevien eurosetelien yleistä laatua toimialueellaan. Jos tietynarvoisten liikkeessä olevien setelien laadun havaitaan heikkenevän, kansalliset keskuspankit voivat antaa ohjeita setelien kunnon tarkastuksessa käytettävien tunnistinjärjestelmien asetusten muuttamiseksi. Ensin niiden on kuitenkin ilmoitettava tilanteesta EKP:lle.

2.4 SETELINKÄSITTELYLAITTEIDEN KÄSITTELEMIEN EUROSETELIEN LUOKITTELU JA ASIANMUKAISET TOIMENPITEET

2.4.1 ASIAKKAIDEN KÄYTTÄMÄT AUTOMAATIT

Asiakkaiden käyttämien automaattien on luokiteltava talletetut setelit oheisen taulukon mukaisesti. Automaattien, jotka eivät tarkasta talletettujen setelien kuntoa eivätkä palauta hyväkuntoisia

Taulukko 1 Setelien luokittelu asiakkaiden käyttämissä automaateissa ja toimenpiteet luokittelun jälkeen

Luokka	Luokitteluperuste	Ominaisuudet	Toimenpiteet
1	Ei seteli, ei tunnisteta euroseteliksi	Ei täytä setelin tunnusmerkkejä, koska - kuva tai koko on väärä - syöttötapa on väärä (kaksi seteliä tarttunut yhteen tms.) - setelin kulmat ovat taantuneet huomattavasti tai setelistä puuttuu paloja - käsin tehty setelimukaelma tai erillisiä kortteja jne. - valuuttalaji ei ole euro	Palautetaan asiakkaalle
2	Epäillään väärennetyksi euroseteliksi ¹⁾	Kuva ja koko oikeat, mutta yksi tai useampi aitoustekijä puuttuu tai poikkeaa selvästi aidosta	Poistetaan kierrosta. Setelit ja tilinhaltijan tiedot luovutetaan toimivaltaisille kansallisille viranomaisille kansallisten säännösten mukaisesti mahdollisimman pian mutta viimeistään 20 työpäivän kuluessa setelien tallettamisesta koneeseen. Viranomaiset tarkastavat setelien aitouden. Tilinhaltijan tiliä ei hyvitetä.
3	Setelin aitoutta ei pystytty toteamaan kiistattomasti.	Kuva ja koko oikeat, mutta kaikki aitoustekijät eivät ole tunnistettavissa, koska seteli ei täytä kaikkia laatuvaatimuksia tai poikkeaa liikaa sallituista rajoista Yleensä kyseessä on vahingoittunut tai likaantunut seteli.	Setelit on käsiteltävä erikseen ja toimitettava toimivaltaisille kansallisille viranomaisille aitouden varmistamiseksi kansallisten säännösten mukaisesti mahdollisimman pian mutta viimeistään 20 työpäivän kuluessa setelien tallettamisesta koneeseen. ²⁾ Tilinhaltijan tiedot on säilytettävä kahdeksan viikon ajan sen jälkeen, kun automaatti on havainnut setelit. Tietojen on oltava saatavilla tarvittaessa. Vaihtoehtoisesti, jos toimivaltaisten kansallisten viranomaisten kanssa on näin sovittu, tilinhaltijan jäljittämisen mahdollistavat tiedot voidaan luovuttaa viranomaisille luokkaan 3 kuuluvien setelien kanssa. Rahamäärällä voidaan hyvittää asiakkaan tiliä.
4a	Aidoiksi ja hyväkuntoisiksi todetut eurosetelit	Kaikki koneen tuntemat aitoustekijät ja kunto tarkastettu ja seteli todettu aidoksi ja hyväkuntoiseksi	Seteli voidaan laskea takaisin kierto. Rahamäärällä hyvitetään asiakkaan tiliä.
4b	Aidoiksi mutta huonokuntoisiksi todetut eurosetelit	Kaikki koneen tuntemat aitoustekijät tarkastettu ja seteli todettu aidoksi. Kunnon tarkastuksessa seteli todettu huonokuntoiseksi.	Seteliä ei voida laskea takaisin kierto. vaan se palautetaan kansalliseen keskuspankkiin. Rahamäärällä hyvitetään asiakkaan tiliä.

1) Suurin osa seteleitä ammattimaisesti käsittelevien laitosten vastaanottamista seteleistä, jotka neuvoston asetuksen (EY) N:o 1338/2001 mukaisesti tiedetään väärennöksiksi tai joiden suhteen on riittävästi aihetta olettaa, että ne ovat väärennöksiä, kuuluvat tähän luokkaan 2. Lopullisen ratkaisun eurosetelien aitouden suhteen tekee kansallinen keskuspankki.

2) Jos luokkaan 3 kuuluvia seteleitä ei ole lajiteltu fyysisesti erilleen luokkiin 4a ja 4b kuuluvista seteleistä, näitä seteleitä tulee kohdella yhdessä luokkaan 3 kuuluvina seteleinä ja ne tulee palauttaa toimivaltaisille kansallisille viranomaisille.

seteleitä kierto, ei tarvitse jakaa seteleitä luokkiin 4a ja 4b. Tällaisia automaatteja ovat mm. talletusautomaatit, joista ei voi nostaa rahaa.

Turvallisuussyistä ja jotta setelit voidaan myöhemmin jäljittää, on tärkeää, että luokkiin 2 tai 3 kuuluvat aidot/väärennetyt setelit yksilöidään ja että tallettajan (tilinhaltijan) tiedot kirjataan muistiin. Jotta kansallisen keskuspankin havaitsemat väärennökset luokkaan 3 kuuluviksi luokiteltujen setelien joukossa voidaan yhdistää väärennösten tallettajaan (tilinhaltija), setelin tunnistetiedot ja asiakkaiden tiedot on säilytettävä vähintään kahdeksan viikon ajan sen jälkeen, kun automaatti on havainnut setelit, paitsi jos tiedot luovutetaan toimivaltaisille kansallisille viranomaisille yhdessä luokkaan 3 kuuluvien setelien kanssa.

Poliisi suosittelee videovalvonnan käyttöä rikosten ehkäisemiseksi. Videovalvontaa voidaan kuitenkin käyttää vain kansallisen lainsäädännön rajoissa.

2.4.2 HENKILÖKUNNAN KÄYTTÄMÄT LAITTEET

Henkilökunnan käyttämien laitteiden tulee luokitella setelit epäilyttäviin ja aitoihin. Aitojen setelien kunto tulisi tarkastaa ja huonokuntoiset setelit lajitella erilleen hyväkuntoisista.

Taulukko 2: Setelien luokittelu henkilökunnan käyttämissä laitteissa ja toimenpiteet luokittelun jälkeen

Luokka	Luokitteluperuste	Ominaisuudet	Toimenpiteet
A	i) Ei tunnisteta euroseteliksi tai ii) epäillään väärennetyksi euroseteliksi	Ei täytä setelin tunnusmerkkejä, koska - syöttötapa on väärä (kaksi seteliä tarttunut yhteen tms.) - kuva tai koko on väärä - setelin kulmat ovat taittuneet huomattavasti tai setelistä puuttuu paloja - käsin tehty setelimuokaelma tai erillisiä kortteja jne. - valuuttalaji ei ole euro - kuva ja koko oikeat, mutta yksi tai useampi aitoustekijä puuttuu tai poikkeaa selvästi sallituista rajoista - kuva ja koko oikeat, mutta kaikki aitoustekijät eivät ole tunnistettavissa, koska seteli ei täytä aikkia laatuvaatimuksia tai poikkeaa liikaa sallituista rajoista. Yleensä kyseessä on huonokuntoinen tai likaantunut seteli.	i) Ei tunnisteta euroseteliksi: esim. tyhjä paperi, muut valuuttalajit ja sekut. Lajitellaan erilleen epäilyttävistä euroseteleistä henkilökunnan visuaalisen arvioinnin jälkeen. ii) Kaikki muut eli epäilyttävät eurosetelit on käsiteltävä erikseen ja toimitettava toimivaltaisille kansallisille viranomaisille aitouden varmistamiseksi kansallisten säännösten mukaisesti mahdollisimman pian mutta viimeistään 20 työpäivän kuluessa setelien tallettamisesta koneeseen.
B 1	Aidoiksi ja hyväkuntoisiksi todetut setelit	Kaikki koneen tuntemat aitoustekijät ja kunto tarkastettu ja seteli todettu aidoksi ja hyväkuntoiseksi	Seteli voidaan laskea takaisin kierto. Rahamäärällä hyvitetään asiakkaan tiliä.
B 2	Aidoiksi mutta huonokuntoisiksi todetut setelit	Kaikki koneen tuntemat aitoustekijät tarkastettu ja seteli todettu aidoksi. Kunnan tarkastuksessa seteli todettu huonokuntoiseksi.	Seteliä ei voida laskea takaisin kierto. vaan se palautetaan kansalliseen keskuspankkiin. Rahamäärällä hyvitetään asiakkaan tiliä.

2.5 TIETOA EUROSETELEISTÄ JA NIIDEN AITOUSTEKIJÖISTÄ

Eurosetelien testauksen yhteydessä vuosina 2000 ja 2001 euroseteleistä ja niiden aitoustekijöistä annettiin tietoa asianomaisille markkinaosapuolille. Eurojärjestelmä tekee yhteistyötä asianomaisten kolmansien osapuolten kanssa myös tulevaisuudessa. Eurojärjestelmä ilmoittaa luottolaitoksille ja muille rahaa ammatillisesti käsitteleville laitoksille ajoissa sellaisten

eurosetelien liikkeeseenlaskusta, joissa on muutettuja tai kokonaan uusia aitoustekijöitä, jotta laitokset ehtivät varautua uusien eurosetelien käsittelyyn.

2.6 KANSALLISTEN KESKUSPANKKIEN YHTEISET TESTAUSMENETELMÄT SETELIEN KIERTOON PALAUTTAMISESSA KÄYTETTÄVIÄ SETELINKÄSITTELYLAITTEITA VARTEN

Tämän toimintamallin mukaan kohdassa 2.1.1 määriteltyjen setelinkäsittelylaitteiden käsittelemien eurosetelien palauttaminen kiertoon edellyttää, että käytetyn setelinkäsittelylaitteen valmistajat ovat todistaneet laitteidensa täyttävän tässä asiakirjassa esitetyt vaatimukset. Kansalliset keskuspankit järjestävät tätä tarkoitusta varten valmistajille testejä, joissa tunnistinjärjestelmiä ja setelinkäsittelylaitteita testataan monenlaisten ajankohtaisten euroväärennöstyyppien ja hyvä- ja huonokuntoisten eurosetelien avulla. Testit järjestetään asianmukaisissa paikoissa. Nämä testit ja testitulokset hyväksytään kaikkialla euroalueella. Kaikkia asiakkaiden tai henkilökunnan käyttöön tarkoitettuja erityyppisiä automaatteja ja koneita, jotka ovat läpäisseet eurojärjestelmän yhteisellä testausmenetelmällä suoritettua testin jossakin kansallisessa keskuspankissa, voidaan käyttää kaikkialla euroalueella kansallisen lainsäädännön mukaisesti eikä niitä tarvitse enää testata toisessa kansallisessa keskuspankissa. Eurojärjestelmä julkaisee EKP:n ja kansallisten keskuspankkien verkkosivuilla luettelon sellaisista kohdassa 2.1.1 määritellyistä asiakkaiden ja henkilökunnan käyttöön tarkoitetuista laitteista, jotka ovat läpäisseet yleisen testauksen jossakin kansallisessa keskuspankissa. Jos jokin testauksen läpäissyttä tyyppiä edustava setelinkäsittelylaite ei läpäisekään uutta testiä jossakin kansallisessa keskuspankissa, laite poistetaan EKP:n/kansallisten keskuspankkien verkkosivuilla olevalta listalta. Luottolaitosten ja muiden rahaa ammattimaisesti käsittelevien laitosten, jotka ottavat käyttöön tällaisia laitteita, tulee ilmoittaa asianomaisille kansallisille keskuspankeille laitteiden käytöstä ennen käyttöönottoa.

Kansalliset keskuspankit eivät anna valmistajille tai muille kolmansille osapuolille minkäänlaista todistusta testattujen setelinkäsittelylaitteiden hyväksymisestä. Jos laite on kuitenkin läpäissyt kansallisen keskuspankin testin, testistä voidaan antaa lyhyt testausraportti.

Testi todistaa setelinkäsittelylaitteen tunnistavan nimenomaan testissä käytetyt väärennökset. Eurojärjestelmä ei ole muodollisesti vastuussa siitä, jos jossakin kansallisessa keskuspankissa testauksen läpäissyt laite ei täytä tässä toimintamallissa esitettyjä vaatimuksia. Luottolaitokset ja muut rahaa ammattimaisesti käsittelevät laitokset ovat siis yhdessä valmistajien kanssa vastuussa siitä, että niiden setelinkäsittelylaitteissa on aina viimeisimmät valmistajilta saatavat päivitykset aitouden tunnistamisessa käytettävistä laitteistoista ja ohjelmistoista. Eurojärjestelmä laatii menettelytavat, joilla edistetään asianomaisten kolmansien osapuolten (valmistajia ja laitteiden toiminnasta vastaavia laitoksia) pyrkimyksiä päivittää tuotteensa ajoissa ja tiedotetaan luottolaitossektorille ajankohtaisista väärennöksistä ja niissä jäljitellyistä koneellisesti luettavista aitoustekijöistä. Luottolaitosten ja muiden rahaa ammattimaisesti käsittelevien laitosten tulee vaatia valmistajilta, että aitouden tunnistamisessa käytettävät laitetypit, joihin kuuluvia laitteistoja ja ohjelmistoja päivitetään, testautetaan aina uudelleen kansallisessa keskuspankissa.

Valmistajia pyydetään toimittamaan kansallisille keskuspankeille tarvittavat tiedot siitä, miten setelinkäsittelylaitteet voidaan mukauttaa uusien väärennöstyyppien tunnistamiseen ja/tai tiukempiin tai vähemmän tiukoihin laatuvaatimuksiin, (i) jos ohjelmistoa on muutettava, tai (ii) jos ohjelmistoa ja laitteistoa on muutettava. Nämä tiedot kuuluvat osapuolten välillä solmittavan salassapitosopimuksen piiriin.

2.7 KANSALLISET KESKUSPANKIT VALVOVAT

Jotta eurojärjestelmä voi seurata toimintamallin noudattamista, luottolaitosten ja muiden rahaa ammattimaisesti käsittelevien laitosten tulee toimittaa kansallisille keskuspankeille säännöllisin väliajoin seuraavat tiedot:

- yleistiedot rahan palauttamisesta kiertoon ja laskentakeskuksista
- tilastotiedot käteistoiminnoista
- tiedot setelinkäsittelylaitteista ja käteisautomaateista, joita käytetään setelien palauttamisessa kiertoon
- tiedot syrjäseuduilla sijaitsevista pankkien konttoreista, joissa käteispalvelujen käyttö on vähäistä ja setelien kunto tarkastetaan käsin.

Eurojärjestelmä määrittelee tietovaatimukset tarkemmin vuoden 2005 alkupuoliskolla pankkisektoria kuultuaan.

Luottolaitosten ja muiden rahaa ammattimaisesti käsittelevien laitosten tulee antaa kansallisten keskuspankkien tutkia käytössä olevien setelinkäsittelylaitteiden järjestelmät sen varmistamiseksi, että laitteet pystyvät tarkastamaan setelien aitouden ja niiden kunnon (laitteesta riippuen) ja että tilitapahtumat asiakkaiden käytössä olevilla automaateilla voidaan jäljittää. Samalla kansallinen keskuspankki voi varmentaa myös setelinkäsittelylaitteiden käyttöä ja käsiteltyjen setelien jatkokäsittelyä koskevat järjestelyt sekä tarkistaa pistokokein, miten hyvin henkilökunta osaa tarkastaa setelien kunnon. Jos kansallinen keskuspankki havaitsee puutteita, luottolaitoksen tai muun rahaa ammattimaisesti käsittelevän laitoksen tulee ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen, että tässä toimintamallissa esitetyt vaatimukset täytetään mahdollisimman nopeasti. Jos tutkimuksissa osoittautuu, että jokin tietty laitetyyppi ei kykene havaitsemaan kaikkia ajankohtaisia väärennöstyyppisiä, asianomaisen tahon on päivitettävä tällaiset laitteensa viipymättä. Lisäksi eurojärjestelmä sopii valmistajien kanssa siitä, että tieto saatavilla olevista päivityksistä setelinkäsittelylaitteisiin jaetaan kaikille asiakkaille.

3 TOIMEENPANO

Kansalliset keskuspankit toimeenpanevat uuden toimintamallin kansallisella tasolla mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään vuoden 2006 loppuun mennessä. Uuden toimintamallin toimeenpanoon asti sovelletaan olemassa olevia kansallisia säännöksiä/järjestelyjä ja kansallisten keskuspankkien ja rahaa ammattimaisesti käsittelevien laitosten väliset suhteet pysyvät ennallaan. Uuden toimintamallin kansallisen toimeenpanon jälkeen seuraa kahden vuoden siirtymäkausi, jonka aikana menettelyt sopeutetaan ja luottolaitosten ja muiden rahaa ammattimaisesti käsittelevien laitosten käytössä olevat setelinkäsittelylaitteet muunnetaan. Siirtymäkausi päättyy kuitenkin viimeistään vuoden 2007 lopussa. Sellaiset luottolaitokset ja muut rahaa ammattimaisesti käsittelevät laitokset, jotka päättävät olla palauttamatta seteleitä takaisin kiertoon, voivat jatkossakin saada tarvitsemansa eurosetelit kansallisilta keskuspankeilta maansa kansallisen keskuspankin määrittelemien käytäntöjen mukaan.

Tämä toimintamalli korvaa EKP:n neuvoston 18.4.2002 hyväksymät talletus- ja ottoautomaattien käyttöä koskevat eurojärjestelmän ohjeet. Se ei vaikuta näihin laitteisiin liittyviin olemassa oleviin sopimussuhteisiin.

© Euroopan keskuspankki, 2005

Käyntiosoite: Kaiserstrasse 29, 60311 Frankfurt am Main, Germany

Postiosoite: Postfach 16 03 19, 60066 Frankfurt am Main, Germany

Puhelinnumero: +49 69 1344 0; Internet: <http://www.ecb.int>; Faksi: +49 69 1344 6000; Teleksi: 411 144 ecb d

Kaikki oikeudet pidätetään. Kopiointi on sallittu ei-kaupallisiin ja opetustarkoituksiin, kunhan lähde mainitaan.

ISBN 978-92-899-0083-6 (verkkajulkaisu)